

Gawlik proti Lichtenštejnsku, rozsudek ze dne 16. 2. 2021 - K okamžitému zrušení pracovního poměru zaměstnance z důvodu zveřejnění interních informací

Stěžovatel: Gawlik

Žalovaný stát: Lichtenštejnsko

Číslo stížnosti: 23922/19

Datum: 16.02.2021

Článek Úmluvy: čl. 10

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: ochrana osobnosti, ochrana oznamovatelů/whistle blowing, okamžité zrušení pracovního poměru, řízení v pracovních věcech, Svoboda projevu/Sdělovací prostředky

Český právní řád: Čl. 10, čl. 17 Listiny základních práv a svobod
§ 52, § 55, § 301 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Významnost: 2

VÝBĚR ROZHODNUTÍ EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA PRO JUSTIČNÍ PRAXI Č. 4/2021

Gawlik proti Lichtenštejnsku, rozsudek ze dne 16. 2. 2021

K okamžitému zrušení pracovního poměru zaměstnance z důvodu zveřejnění interních informací

Autorský komentář:

Překládaný rozsudek Soudu se týká problematiky ochrany oznamovatele v pracovněprávním vztahu a rozvádí principy posuzování situací, kdy proti sobě stojí na jedné straně právo oznamovatele (zaměstnance) na svobodu projevu a související právo na šíření (a přijímání) informací, na druhé straně pak právo na ochranu osobnosti dotčených fyzických osob, případně na ochranu pověsti osob právnických (zejména v postavení zaměstnavatele). V daném případě byl stěžovatelem lékař, který zřejmě v dobré víře oznámil své podezření na závažné protiprávní jednání (aktivní eutanazii) formou trestního oznámení státnímu zastupitelství, aniž by nejprve využil interních kanálů pro oznamování podobných incidentů. Následným zveřejněním kauzy v médiích pak došlo jak k dotčení pověsti nemocnice zaměstnávající stěžovatele, tak k zásahu do osobnostních práv nadřízeného zaměstnance, jehož se oznámená podezření přímo týkala. Soud se zde především musel vypořádat s požadavky

týkajícími se věrohodnosti (pravdivosti) a ověřování oznamovaných informací, které je rozumné a přiměřené klást na osobu oznamovatele. V daném případě totiž nebylo sporu o tom, že podezření pojatá stěžovatelem byla závažná a v případě jejich potvrzení by bylo nutno jednat s nejvyšší urgencí, neboť byly potenciálně v sázce zdraví a život pacientů nemocnice.

Soud zde postupoval již ustáleným šestistupňovým testem, pomocí něhož v podobných případech poměřuje uvedená v kolizi stojící práva (srov. body 67-72 odůvodnění). Klíčovým byl v tomto případě požadavek pečlivě a v rozsahu umožněném okolnostmi ověřit, zda jsou oznamované informace přesné a spolehlivé, kladený na osobu oznamovatele, v jehož naplnění v tomto případě stěžovatel selhal. Soud zde připomněl, že tento požadavek je projevem povinností a odpovědnosti spjatých s výkonem svobody projevu a je navíc umocněn v případech, kdy má osoba oznamovatele postavení zaměstnance vázaného povinností loajality a diskrétnosti vůči svému zaměstnavateli. Stěžovatel pak v posuzovaném případě tento požadavek nenaplnil, neboť si svá podezření pojatá na základě neúplné elektronické zdravotnické dokumentace neověřil v dokumentaci listinné, která obsahovala informace kompletní. Na druhé straně však Soud - v souladu s přístupem vnitrostátních lichtenštejnských soudů - ponechal bez odpovědi otázku, zda při poměřování uvedených v kolizi stojících práv sehrálo v daném případě nějakou roli to, že stěžovatel svá podezření nejprve neoznámil některému z interních orgánů svého zaměstnavatele. Zdrženlivý postup v tomto ohledu zvolil zřejmě i s ohledem na v jeho odůvodnění výslovně zmiňované principy ochrany oznamovatelů formulované v Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy CM/Rec(2014)7, které v tomto směru neobsahují žádné pořadí kanálů k oznamování informací.

Problematika ochrany oznamovatelů je v poslední době aktuální téma i v České republice. V tuzemských poměrech je tato materie na legislativní úrovni reflektována především vládním návrhem zákona o ochraně oznamovatelů, který je v době psaní tohoto komentáře projednáván v Poslanecké sněmovně (prošel již prvním čtením) a který je rovněž zásadním nástrojem při implementaci směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1937 ze dne 23. října 2019 o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie. Zvláštní význam pak má ochrana oznamovatelů v pracovněprávních vztazích, neboť často je osobou oznamující své podezření na protiprávní jednání nebo jiné nesrovnalosti zaměstnanec, a to ve vztahu k praxi na pracovišti. Aktuálně účinná česká právní úprava však zvláštním způsobem nereflktuje problematiku oznamování (whistleblowingu). Případy oznamovatelů - zaměstnanců je tak nutno posuzovat v intencích standardních práv a povinností plynoucích z pracovního poměru. V kontextu české pracovněprávní úpravy je v první řadě možno uvažovat význam překládaného rozsudku pro aplikaci úpravy okamžitého zrušení pracovního poměru. Tento institut je ovšem vázán na podmínku zvláště hrubého porušení povinnosti plynoucí z pracovněprávních předpisů a je otázkou, zda by jednání obdobné tomu posuzovanému v překládaném rozsudku dosahovalo takto vysoké intenzity porušení povinnosti, nebo pouze intenzity nižší, kdy by naplňovalo důvod výpovědi podle § 52 písm. g) zákoníku práce. Pokud pak jde o porušovanou povinnost, tou je zde povinnost nejednat v rozporu s oprávněnými zájmy zaměstnavatele [§ 301 písm. d) in fine zákoníku práce].

(JUDr. Robert Waltr a Mgr. Jan Strya)

SHRNUTÍ SKUTKOVÉHO STAVU

Stěžovatelem je lékař se specializací v oboru všeobecného a vnitřního lékařství. V rozhodné době byl zaměstnán jako zástupce vedoucího lékaře interního oddělení Lichtenštejnské národní nemocnici (Liechtensteinisches Landesspital), která je právnickou osobou veřejného práva, a to na dobu neurčitou s šestiměsíční výpovědní dobou. V září 2014 stěžovatel v rámci řešerše elektronické zdravotnické dokumentace zjistil, že čtyři tamní pacienti zemřeli krátce po podání morfia. Na základě připojených poznámek v této dokumentaci stěžovatel usoudil, že vedoucí lékař interního oddělení Dr. H. provedl v těchto případech aktivní eutanazii.

Stěžovatel toto své podezření sdělil téhož dne předsedovi Kontrolního výboru lichtenštejnského Parlamentu, s nímž se sešel kvůli jiné profesní věci. Na základě jeho doporučení stěžovatel následně podal u státního zastupitelství na Dr. H. trestní oznámení pro podezření ze spáchání mj. trestných činů usmrcení na žádost a účasti na sebevraždě. Posléze stěžovatel státní zastupitelství ještě informoval o jím zjištěných dalších šesti případech aktivní eutanazie. Policie v rámci vyšetřování zajistila zdravotnickou dokumentaci v listinné podobě, vyslechla Dr. H. i stěžovatele, který svá tvrzení podpořil mj. poukazem na to, že léčba morfiem v daných případech nebyla indikována a že chtěl zabránit újmě pacientů nemocnice.

Stěžovatel se ohledně zjištěných podezření neobrátil na tehdy existující interní nemocniční systém pro anonymní ohlašování kritických událostí (CIRS). V rámci tohoto systému obdržená oznámení původně vyřizoval Dr. H., v rozhodné době však již skupina jiných tří osob. Nebylo však zřejmé, zda personální změna tohoto orgánu vešla v nemocnici ve známost.

Národní nemocnice následně na základě revize listinné dokumentace a výsledku Dr. H. zpracovala tři posudky týkající se správnosti a odbornosti péče poskytnuté deseti zemřelým pacientům. Podle těchto posudků se všichni pacienti nacházeli v paliativní situaci a podání morfia mělo za cíl mírnit jejich bolesti, což by stěžovatel býval sám zjistil z listinné dokumentace. Podobně se vyjádřil i externí znalec N., který poskytnutou paliativní péči považoval za odpovídající zdravotnímu stavu pacientů, kteří tak zemřeli vlivem jejich onemocnění. Stěžovateli byl následně v říjnu 2014 okamžitě zrušen pracovní poměr. Důvodem byla především nevratná ztráta důvěry, když stěžovatel jednak nedostatečně ověřil svá podezření, jednak je nejprve neoznámil kompetentním vnitřním orgánům nemocnice.

V rámci trestního řízení vedeného proti Dr. H. byl vypracován další posudek externím znalcem L., jenž rovněž dovodil, že v posuzovaných deseti případech nedošlo k aktivní eutanazii a poskytnutá paliativní péče byla adekvátní stavu pacientů. Dodal však, že možným pochybnostem týkajícím se poskytované péče by napříště mohlo být předejito její lepší dokumentací. Trestní řízení tak bylo zastaveno.

Stěžovatel se následně obrátil na lichtenštejnské soudy s žalobou na náhradu mzdy a související hmotné i nehmotné újmy vzniklé v důsledku neoprávněnosti zrušení jeho pracovního poměru. Obecné soudy však jeho návrhům nevyhověly, když akceptovaly existenci důležitého důvodu pro okamžité zrušení pracovního poměru spočívajícího v tom, že stěžovatel si dostatečně neověřil svá podezření a nevyužil interních kanálů k jejich oznámení. Ústavní soud poté stížnost stěžovatele zamítl, když pomocí testu formulovaného v judikatuře Soudu neshledal porušení jeho práva na svobodu projevu.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. TVRZENÉ PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

43. Stěžovatel namítal, že jeho propuštění z Národní nemocnice bez výpovědní doby z toho důvodu, že podal trestní oznámení pro [podezření na] aktivní eutanazii, porušilo jeho právo na svobodu projevu podle čl. 10 Úmluvy, který v relevantním rozsahu zní takto:

„1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem.

Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení

nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.“

44. Vláda tento pohled zpochybnila.

A. Přípustnost

45. Soud konstatuje, že stížnost není ani zjevně neopodstatněná, ani nepřijatelná z jiných důvodů uvedených v čl. 35 Úmluvy. Musí být proto prohlášena za přijatelnou.

B. Věc sama

1. Zda došlo k zásahu

46. Podle stěžovatele jeho propuštění bez výpovědní doby poté, co veřejně vyslovil podezření, že je v Národní nemocnici praktikována aktivní eutanazie, představovalo zásah do jeho práva na svobodu projevu podle čl. 10 Úmluvy. Vláda souhlasila s tím, že jeho propuštění zasahovalo do čl. 10.

47. Soud znovu připomíná, že ochrana podle čl. 10 obecně dopadá i na pracoviště (viz Heinisch proti Německu, č. 28274/08, rozsudek ze dne 21. 7. 2011, § 44; Matúz proti Maďarsku, č. 73571/10, rozsudek ze dne 21. 10. 2014, § 26; a Langner proti Německu, č. 14464/11, rozsudek ze dne 17. 9. 2015, § 39). Připomněl, že ve věcech týkajících se svobody projevu zaměstnanců ve státem vlastněných nebo kontrolovaných společnostech nebo orgánech se čl. 10 vztahuje nejen na pracovněprávní vztahy upravené veřejným právem, ale i na soukromoprávní vztahy. Kromě toho měl stát v některých případech pozitivní závazek chránit právo na svobodu projevu i v oblasti vztahů mezi jednotlivci (viz Fuentes Bobo proti Španělsku, č. 39293/98, rozsudek ze dne 29. 2. 2000, § 38; Heinisch, citovaný výše, § 44; a Matúz, citovaný výše, § 26).

48. Soud podotýká, že stěžovatel byl kvůli svým výrokům týkajícím se aktivní eutanazie propuštěn z pozice lékaře Lichtenštejnské národní nemocnice, která je veřejnoprávní korporací; jeho pracovní poměr se řídil soukromým právem. Propuštění následně potvrdil zejména lichtenštejnský Ústavní soud. Soud se domnívá, že za těchto okolností představovalo dané opatření zásah státního orgánu do stěžovatelova práva na svobodu projevu, jak jej zaručuje čl. 10 odst. 1 Úmluvy (srov. také rozsudky Fuentes Bobo, citovaný výše, § 38; Heinisch, citovaný výše, § 45 a Matúz, citovaný výše, § 27, ve všech případech bylo propuštění zaměstnance ve státem vlastněné nebo kontrolované společnosti, jehož pracovní poměr se řídil soukromým právem, posuzováno z hlediska zásahu do zmíněných práv zaměstnance).

2. Zda byl zásah odůvodněný

49. Takový zásah představuje porušení čl. 10, pokud není „stanoven zákonem“, nesleduje legitimní cíl ve smyslu odst. 2 tohoto článku a není „nezbytný v demokratické společnosti“ z hlediska dosažení tohoto cíle.

a) Zásah „stanovený zákonem“

50. Soud podotýká, že propuštění se opíralo o čl. 1173a odst. 53 občanského zákoníku (...), který povoluje zrušení pracovněprávního vztahu bez výpovědní doby z důležitých důvodů. Byla tedy „stanovena zákonem“ pro účely čl. 10 odst. 2 Úmluvy. To je ostatně mezi stranami nesporné.

b) Legitimní cíl

51. Soud je obeznámen s tím, že mezi stranami nebylo sporné, že zásah sledoval legitimní cíl ochrany

pověsti a práv jiných osob, a sám s tím souhlasí. Zásah sloužil jak k ochraně obchodní pověsti a zájmů zaměstnavatele v podobě Národní nemocnice, včetně jejího zájmu na profesionálním pracovním vztahu založeném na vzájemné důvěře, tak k ochraně pověsti vedoucího lékaře nemocnice, jenž byl tvrzeními stěžovatele o eutanazii dotčen (srov. také Steel a Morris proti Spojenému království, č. 68416/01, rozsudek ze dne 15. 2. 2005, § 94; Heinisch, citovaný výše, § 49; a Langner, citovaný výše, § 40).

c) Nezbytnost zásahu v demokratické společnosti

(i) Podání stran

(a) Stěžovatel

52. Podle stěžovatele bylo jeho okamžité zrušení pracovního poměru bez výpovědní doby nepřiměřené, a tudíž neopodstatněné. Především zdůraznil, že informace týkající se podezření z aktivní eutanazie na těžce nemocných a bezbranných pacientech, které poskytl státnímu zastupitelství, byly nepochybně silně ve veřejném zájmu.

53. Stěžovatel byl dále toho názoru že si dostatečně ověřil přesnost a spolehlivost jím zveřejněných informací. Zejména zpochybnil, že by z listinné verze zdravotnické dokumentace dotčených pacientů jasně vyplývala neopodstatněnost jeho podezření. Nemocnice i vyšetřující soudce považovali za nutné konzultovat otázku, zda došlo k aktivní eutanazii, s externími znalci, přičemž jeden ze znalců dovodil, že v uvedené dokumentaci byl průběh léčby nedostatečně zaznamenán. Zaměstnavatel stěžovatele by si navíc všiml, pokud by provedl rešerši listinné dokumentace.

54. Veřejný zájem demokratické společnosti, aby byla informována o možných nesrovnalostech v léčbě ve veřejné nemocnici, převážil nad obchodními zájmy nemocnice. Tvrzení obsažená v trestním oznámení, které stěžovatel podal na státní zastupitelství, sice poškozovala Národní nemocnici, ale byla to sama nemocnice, která o věci informovala média a veřejnost.

55. Stěžovatel navíc tvrdil, že neexistovaly žádné účinné interní kanály, prostřednictvím kterých by bylo možno oznámit jeho zjištění. Nebyl povinen oznámit svá podezření svému nadřízenému Dr. H., kterého se přímo týkala, neboť to by vedlo k jeho okamžitému propuštění. Ředitel nemocnice byl pak součástí vedení nemocnice spolu s doktorem H. Správní rada nemocnice zase nebyla odpovědná za řešení stížností zaměstnanců tohoto druhu. Stejně tak stěžovatel nebyl povinen obrátit se na nemocniční interní mechanismus řešení stížností CIRIS, neboť nebyl informován o tom, že v rozhodné době již sám Dr. H. nevyřizoval obdržené stížnosti. Proto jedinou možností, jak za daných okolností zajistit účinné vyšetřování, bylo obrátit se na externí orgán - státní zastupitelství, které bylo nezávislé na interních personálních vazbách a - stejně jako parlamentní Kontrolní výbor - podléhalo povinnosti mlčenlivosti. Navíc vzhledem k závažnosti podezření, faktu, že několik pacientů zemřelo krátce po zahájení léčby morfiem, a vzhledem k tomu, že z pozice zástupce vedoucího oddělení se stěžovatel mohl sám vystavit trestní odpovědnosti, bylo třeba rychle jednat.

56. Stěžovatel zdůraznil, že s ohledem na informace obsažené v elektronické dokumentaci, kterou považoval za dostatečný zdroj informací, byl plně přesvědčen o tom, že docházelo k aktivní eutanazii. Proto tyto informace v dobré víře oznámil.

57. Konečně stěžovatel uvedl, že zrušení jeho pracovního poměru bez výpovědní doby coby nejtvrďší sankce podle pracovního práva mělo také za následek, že musel i se svou rodinou opustit Lichtenštejnsko, neboť v důsledku propuštění následně ztratil povolení k pobytu. Nové zaměstnání si navíc hledal jen s velkými obtížemi. To na ostatní zaměstnance nemocnice působilo odstrašujícím účinkem a odrazovalo je tak od zveřejňování nesrovnalostí.

(b) Vláda

58. Podle názoru vlády byl zásah do stěžovatelova práva na svobodu projevu odůvodněný, neboť byl nezbytný k ochraně pověsti a práv nemocnice coby zaměstnavatele stěžovatele, jakož i nařčeného vedoucího lékaře. Vláda uznala, že v principu existuje zájem pacientů nemocnice na ochraně jejich života a zdraví a obecně také veřejný zájem na informacích ohledně toho, zda je léčba ve veřejné nemocnici v souladu s pravidly lékařské profese. V projednávaném případě však bylo třeba vzít v úvahu, že tvrzení stěžovatele byla zveřejněna lehkovážně a byla nepodložená.

59. Vláda dále uvedla, že stěžovatel si v listinné zdravotnické dokumentaci dotčených pacientů neověřil přesnost a spolehlivost informací, které zveřejnil na základě skutečností zjištěných v elektronické dokumentaci, o níž však věděl, že je neúplná; to potvrdily i vnitrostátní soudy. Stěžovatel tak mohl učinit kdykoli, přičemž by si ihned uvědomil, že jeho podezření na aktivní C je neopodstatněné.

60. Veřejný zájem na zveřejnění dotčených informací nepřevážil nad zájmem zaměstnavatele stěžovatele a dotčeného vedoucího lékaře na ochraně jejich obchodní a osobní pověsti, která byla poškozena v důsledku závažných a neopodstatněných obvinění stěžovatele.

61. Stěžovatel měl k dispozici několik účinných alternativních způsobů, jak zveřejnit svá odhalení, i možnost bezodkladného interního prověření vznesených obvinění, a tudíž nápravy údajných pochybení. Mohl informovat ředitele nebo člena správní rady nemocnice. Jak ukázalo vyšetřování provedené po tom, co stěžovatel oznámil svá obvinění, nic nenavrhovalo tomu, že by z jejich strany obvinění stěžovatele nebyla řádně prošetřena. Případně mohl stěžovatel anonymně podat stížnost prostřednictvím nemocničního systému hlášení kritických událostí (CIRS). Podáním trestního oznámení na Dr. H. byl obejit oficiální interní kanál sloužící k hlášení nesrovnalostí.

62. Skutečnost, že si stěžovatel neověřil svá podezření ani se nejprve neobrátil na interní orgány, pak také ukazuje, že nejednal v dobré víře.

63. Propuštění stěžovatele bez výpovědní doby za těchto okolností nemělo odrazující účinek na ostatní zaměstnance nemocnice nebo obecněji na zaměstnance ve zdravotnictví. Zaměstnavatelem okamžitě zahájené vyšetřování následující po zveřejnění zjištění stěžovatele tyto osoby spíše povzbudilo, aby se při podezření na nesrovnalosti nejprve obrátily na interní orgány.

(ii) Posouzení Soudu

(a) Relevantní principy

64. Obecné principy posuzování, zda byl zásah do práva na svobodu projevu „nezbytný v demokratické společnosti“, byly formulovány v mnoha rozsudcích (viz mimo jiné Steel a Morris, citováno výše, § 87; Guja proti Moldavsku, č. 14277/04, rozsudek velkého senátu ze dne 12. 2. 2008, § 69; a Heinisch, citováno výše, § 62). V zásadě úkolem Soudu není nahrazovat příslušné vnitrostátní orgány, ale spíše přezkoumat podle čl. 10 rozhodnutí, která vydaly v rámci jejich možnosti uvážení. Soud musí určit, zda byl namítaný zásah „přiměřený sledovanému legitimnímu cíli“ a zda důvody, které vnitrostátní orgány uvedly na jeho podporu, jsou „relevantní a dostatečné“. Soud se přitom musí ujistit, že vnitrostátní orgány aplikovaly standardy souladné se zásadami zakotvenými v čl. 10 a že navíc vycházely z přijatelného posouzení relevantních skutkových okolností.

65. Pokud jde o dopad čl. 10 Úmluvy na pracoviště, Soud již judikoval, že upozornění zaměstnance veřejného sektoru na protiprávní jednání nebo pochybení na pracovišti by mělo za určitých okolností požívat ochrany. Tak tomu může být zejména v případech, kdy je dotyčný zaměstnanec jedinou osobou nebo součástí malé kategorie osob majících vědomost o tom, co se na pracovišti děje, a je

tedy nejlépe schopen jednat ve veřejném zájmu tím, že upozorní zaměstnavatele nebo širokou veřejnost (viz Guja, citovaný výše, § 72; Marchenko proti Ukrajině, č. 4063/04, rozsudek ze dne 19. 2. 2009, § 46; a Langner, citováno výše, § 44). Soud má však zároveň na paměti to, že zaměstnanci jsou vůči svému zaměstnavateli vázáni povinnostmi loajality, zdrženlivosti a diskrétnosti (viz například Guja, citováno výše, § 70; Marchenko, citováno výše, § 45; Heinisch, citováno výše, § 64; a Matúz, citováno výše, § 32).

66. V tomto ohledu při posuzování přiměřenosti zásahu do práva zaměstnance na svobodu projevu ve vztahu ke sledovanému legitimnímu cíli Soud ve své judikatuře (viz zejména výše citovaný rozsudek Guja, § 73-78; výše citovaný rozsudek Heinisch, § 64-70; Bucur a Toma proti Rumunsku, č. 40238/02, rozsudek ze dne 8. 1. 2013, § 93; a Matúz, citováno výše, § 34) zohlednil následujících šest kritérií.

67. V první řadě je třeba věnovat zvláštní pozornost veřejnému zájmu doprovázejícímu zveřejnění informací. Článek 10 odst. 2 Úmluvy stanovuje pouze malý prostor pro omezení diskuse o otázkách veřejného zájmu (viz mimo jiné Sürek proti Turecku, č. 26682/95, rozsudek velkého senátu ze dne 8. 7. 1999, § 61; a Stoll proti Švýcarsku, č. 69698/01, rozsudek velkého senátu ze dne 10. 12. 2007, § 106).

68. Druhým faktorem relevantním v tomto poměrování je zaručenost zveřejněných informací. Soud v této souvislosti připomíná, že svoboda projevu s sebou nese povinnosti a odpovědnost a každá osoba, která se rozhodne zveřejnit či odhalit určité informace, musí pečlivě ověřit, a to v rozsahu umožněném okolnostmi, zda jsou přesné a spolehlivé – především pokud má dotyčná osoba povinnost diskrétnosti a loajality vůči svému zaměstnavateli a vyvstává rovněž otázka zasažení pověsti soukromých osob (viz Handyside proti Spojenému království, rozsudek ze dne 7. 12. 1976, § 49; a Bladet Tromso a Stensaas proti Norsku, č. 21980/93, rozsudek velkého senátu ze dne 20. 5. 1999, § 65).

69. Zatřetí musí Soud na druhé straně zvážit případnou škodu, kterou zaměstnavatel utrpěl v důsledku odhalení informací, a posoudit, zda tato škoda převážila zájem veřejnosti na zveřejnění informací (viz výše citovaný rozsudek Guja, § 76).

70. Za čtvrté, Soud musí určit, zda s ohledem na povinnost mlčenlivosti tížící zaměstnance ve vztahu k jeho zaměstnavateli byly informace zveřejněny až jako poslední možnost, tedy až po jejich poskytnutí nadřízenému nebo jinému příslušnému orgánu (viz výše citovaný rozsudek Matúz, § 34), ledaže by bylo zjevně neproveditelné poskytnout dané informace nadřízenému nebo jinému příslušnému orgánu (viz výše citovaný rozsudek Marchenko, § 46). Soud musí v této souvislosti vzít v úvahu, zda měl zaměstnanec k dispozici i jiné účinné prostředky nápravy ve vztahu k pochybení, které měl v úmyslu oznámit (viz Marchenko, citováno výše, § 46).

71. Za páté, motiv jednání zaměstnance činícího odhalení je dalším podstatným faktorem pro rozhodování o tom, zda má být odhalení chráněno, či nikoli. Například jednání motivované osobní záští či nevraživostí nebo očekáváním osobní výhody, včetně finančního zisku, by neodůvodňovalo zvláště silnou úroveň ochrany (viz Kudeshkina proti Rusku, č. 29492/05, rozsudek ze dne 26. 2. 2009, § 95). Důležité je postavit najisto, že jednotlivec při odhalení jednal v dobré víře a v přesvědčení, že zveřejňované informace jsou pravdivé, že je ve veřejném zájmu je zveřejnit a že nemá k dispozici žádný jiný, diskrétnější způsob nápravy protiprávního jednání (viz Guja, citováno výše, § 77).

72. Konečně je v souvislosti s přezkumem přiměřenosti zásahu ve vztahu ke sledovanému legitimnímu cíli třeba pečlivě zkoumat přísnost sankce, obzvláště pak postihu uloženého zaměstnanci a důsledky z toho plynoucí (viz Fuentes Bobo, citováno výše, § 49).

(b) Aplikace těchto principů v posuzovaném případě

- Veřejný zájem na zveřejněných informacích

73. V rámci určení, zda bylo při okolnostech projednávané věci zrušení pracovního poměru stěžovatele bez výpovědi ve světle výše uvedených principů „nezbytné v demokratické společnosti“, Soud na úvod konstatuje, že Ústavní soud při posuzování stížnosti stěžovatele přihlédl k výše uvedeným kritériím rozvedeným v judikatuře Soudu (...). Při přezkumu rozhodnutí vnitrostátního soudu optikou čl. 10 Soud podotýká, že Ústavní soud dovodil značný veřejný zájem na poskytování lékařské péče ve veřejné nemocnici podle standardů lékařské profese [lege artis - pozn. překl.]. Soud má za to, že informace zveřejněné stěžovatelem, konkrétně podezření, že vedoucí lékař zaměstnaný v Lichtenštejské národní nemocnici opakovaně praktikoval aktivní eutanazii, se týkaly podezření ze spáchání závažných trestných činů ve veřejné nemocnici, konkrétně usmrcení několika zranitelných a bezbranných pacientů, jakož i rizika opakování takové trestné činnosti. Soud souhlasí s tím, že tyto informace byly samy o sobě do značné míry záležitostí veřejného zájmu.

- Pravost/důvěryhodnost zveřejněných informací

74. Pokud však jde o pravost (ve smyslu věrohodnosti) informací sdělených stěžovatelem, nezbyvá Soudu než konstatovat, že Nejvyšší soud a zejména Ústavní soud shledaly, že podezření na aktivní eutanazii, které stěžovatel oznámil státnímu zastupitelství, bylo zjevně neopodstatněné. Soud podotýká, že na hodnocení, že k aktivní eutanazii nedošlo, se shodovali zejména dva externí lékařští znalci N. a L., jejichž prověření na základě listinné zdravotnické dokumentace si vyžádala Lichtenštejská národní nemocnice, respektive státní zastupitelství (...). Ačkoli Soud nepřehlídí, že stěžovatel zpochybňoval závěr o zjevné neopodstatněnosti jeho podezření, nemůže než konstatovat, že stěžovatel nenahlédl do celé listinné dokumentace pacientů. Přestože znalec L. spatřoval ve vedení uvedené dokumentace určité rezervy, oba externí znalci dospěli bez jakýchkoli výhrad k závěru, že dotyčným pacientům byla poskytnuta nezbytná a odůvodněná paliativní péče. Vnitrostátní soudy, které na základě těchto posudků dospěly k závěru, že informace sdělené stěžovatelem byly zjevně nesprávné, a nebyly tak vystavěny na dostatečném skutkovém základu, proto vycházely z přijatelného posouzení relevantních skutečností.

75. Soud chce zdůraznit, že na informace zveřejněné whistleblowery [v české terminologii oznamovateli - pozn. překl.] se může za určitých okolností vztahovat právo na svobodu projevu i v případě, že se tyto informace následně ukázaly jako nesprávné nebo jejich správnost nelze prokázat. Zejména Soud připomíná, že od osoby v dobré víře podávající trestní oznámení nelze rozumně očekávat, že bude předvídat, zda následné vyšetřování povede k obžalobě, nebo bude zastaveno (viz výše citovaný rozsudek Heinisch, § 80). V tom případě však dotyčná osoba musí splnit povinnost pečlivě ověřit, a to v rozsahu umožněném okolnostmi, že zveřejňované informace jsou přesné a spolehlivé (srovnej Guja, citovaný výše, § 75; a Heinisch, citovaný výše, § 67).

76. Soud podotýká, že hlavní zásady vypracované PSRE [Parlamentní shromáždění Rady Evropy - pozn. překl.] v rezoluci č. 1729 (2010) o ochraně „oznamovatelů“, odrážejí stejný přístup a uvádějí, že „[n]a každého oznamovatele se pohlíží, jako by jednal v dobré víře, pokud měl rozumné důvody se domnívat, že zveřejněné informace jsou pravdivé, i když se později ukáže, že tomu tak nebylo...“ (viz bod 6.2.4., [...], srovnej též, mutatis mutandis, Heinisch, [...], a Bucur a Toma, citovaný výše, § 107). Stejně tak hlavní zásady v příloze Doporučení CM/Rec(2014)7, o ochraně oznamovatelů, stanoví, že „[o]chrana by neměla být odepřena pouze na základě toho, že se osoba činící oznámení nebo odhalení mylila co do jeho podstaty nebo že se domnělé ohrožení veřejného zájmu nenaplnilo, pokud tato osoba měla rozumné důvody věřit v jeho správnost“ (zásada č. 22 [...]).

77. V posuzovaném případě, jak zdůraznily rovněž Nejvyšší a Ústavní soud (...), stěžovatel založil svá obvinění z aktivní eutanazie pouze na informacích dostupných v elektronické zdravotnické dokumentaci, která, jak mu bylo známo jako lékaři vykonávajícímu praxi v Národní nemocnici,

neobsahovala úplné informace o zdravotním stavu pacientů. V tomto ohledu komplexní informace byly k dispozici pouze v listinné zdravotnické dokumentaci, do které však stěžovatel nenahlédl. Nejvyšší a Ústavní soud dovodily, že kdyby tak stěžovatel učinil, okamžitě by rozeznal zjevnou neopodstatněnost svých podezření, tudíž si počínal nezodpovědně (...). Z důvodu povinností a odpovědnosti vnitřně spjatých s výkonem svobody projevu (viz odst. 68 výše) podléhá ochrana poskytovaná oznamovatelům podle čl. 10 podmínce, že jednali za účelem zveřejnění přesných a pravdivých informací v souladu s profesní etikou (srov., mutatis mutandis, Medžlis Islamske Zajednice Brčko a další proti Bosně a Hercegovině, č. 17224/11, rozsudek velkého senátu ze dne 27. 6. 2017, § 87 a 109). To platí zejména tehdy, má-li dotčená osoba vůči svému zaměstnavateli povinnost loajality a diskretnosti (jako má v posuzovaném případě stěžovatel v postavení zástupce hlavního lékaře, tedy vysoce postaveného a kvalifikovaného zaměstnance).

78. Soud neztrácí ze zřetele, že stěžovatel musel s ohledem na svoji interpretaci informací z elektronické dokumentace, totiž že v nemocnici byla opakovaně prováděna aktivní eutanazie a že by mohla být prováděna i nadále, dospět k tomu, že je třeba okamžitě jednat za účelem zamezení takové praxi. Avšak vzhledem k tomu, že, jak konstatovaly i vnitrostátní soudy (...), stěžovatel jako zástupce vedoucího lékaře mohl kdykoli nahlédnout do listinné dokumentace, má Soud za to, že provést takové ověření by nebylo příliš časově náročné. S ohledem na závažnost obvinění z aktivní eutanazie proto Soud souhlasí se závěrem vnitrostátních soudů, že stěžovatel byl povinen uvedené ověření provést, leč k němu nepřistoupil (srov. také, mutatis mutandis, výše citovaný rozsudek Medžlis Islamske Zajednice Brčko a další, § 115). Neověřil tedy pečlivě a v rozsahu umožněném okolnostmi, zda jsou jím zveřejněné informace přesné a spolehlivé.

- Poškození zaměstnavatele

79. Pokud jde o škodu vzniklou zejména zaměstnavateli v důsledku posuzovaného zveřejnění informací, Soud se domnívá, že obvinění z provádění aktivní eutanazie ve státě provozované nemocnici nepochybně poškodilo obchodní pověst a zájmy zaměstnavatele a důvěru veřejnosti v poskytování lékařské péče podle standardů lékařské profese v jediné veřejné nemocnici v Lichtenštejnsku. Došlo rovněž k poškození osobní a profesní pověsti dalšího zaměstnance této nemocnice, konkrétně vedoucího lékaře, kterého se obvinění týkala. Soud v této souvislosti podotýká, že stěžovatel svá obvinění původně nevyjádřil veřejně, ale na světlo je vynesl zejména podáním trestního oznámení státnímu zastupitelství, které podléhalo povinnosti mlčenlivosti (...). Po následném vyšetřování, jehož součástí bylo zajištění zdravotnické dokumentace v Národní nemocnici, se však s obviněními stěžovatele seznámila širší veřejnost a tato obvinění byla - poměrně předvídatelně vzhledem k jejich závažnosti - opakovaně probírána v lichtenštejnských médiích, což mohlo umocnit jejich negativní účinky.

80. Jak bylo ukázáno výše, existoval zde sám o sobě veřejný zájem na odhalení informací o podezření z opakovaně praktikované aktivní eutanazie ve veřejné nemocnici. V posuzovaném případě, v němž nedošlo k dostatečnému ověření důvodnosti tohoto podezření před jeho zveřejněním, však veřejný zájem na získání takových informací nemůže převážet nad zájmem zaměstnavatele a vedoucího lékaře na ochraně jejich dobré pověsti.

- Existence alternativních kanálů pro učinění odhalení

81. Pokud jde o otázku, zda byly předmětné informace oznámeny externímu orgánu až jako poslední možnost, Soud konstatuje, že Nejvyšší i Ústavní soud ponechaly jako otevřenou otázku, zda se měl stěžovatel před tím, než svá podezření oznámil externě, pokusit je oznámit interně (...). Soud s ohledem na okolnosti případu, závažnost předmětných skutků a svou judikaturu (srov. zejména výše citovaný rozsudek Bucur a Toma, § 97) konstatuje, že od stěžovatele nebylo možné očekávat, že svá podezření nejprve oznámí svému nadřízenému Dr. H., kterého se tato obvinění přímo týkala. Pokud

jde o interní oznamovací kanál, CIRS, Soud konstatuje, že nevyšlo najevo, že by v rámci nemocnice bylo oznámeno, že anonymní oznámení prostřednictvím tohoto systému již nevyřizuje pouze sám Dr. H. (...). Stěžovatel tak mohl legitimně vycházet z předpokladu, že nápravy nelze dosáhnout ani tímto způsobem.

82. Zbývá tak určit, zda měl stěžovatel před podáním trestního oznámení sdělit svá podezření buď členovi správní rady nemocnice, nebo jejímu řediteli. Soud konstatuje, že vzhledem k běžným profesním vztahům stěžovatele s těmito orgány a lékařské odbornosti dostupné v rámci nemocnice se tyto možnosti jeví jako účinné alternativní kanály pro odhalení informací, schopné rychle zjednat nápravu případných nesrovnalostí. Soud však nepřehlídí ani to, že trestné činy, z nichž stěžovatel podezíral svého přímého nadřízeného, byly závažné a že existovala možnost, že by v případě jejich neoznámení mohl být odpovědný sám stěžovatel. Dále bere na vědomí skutečnost, že hlavní zásady uvedené v příloze doporučení Výboru ministrů CM/Rec(2014)7 o ochraně oznamovatelů, nestanoví pořadí různých způsobů oznamování a odhalování informací a uvádí, že o nejvhodnějším způsobu rozhodují individuální okolnosti každého případu (viz zásada č. 14 [...]). Soud má však za to, že za okolností tohoto případu může ponechat otevřenou otázku, zda byl stěžovatel povinen sdělit svá podezření uvedeným interním orgánům nemocnice.

- Stěžovatelovy motivy pro učinění odhalení

83. Ohledně motivu stěžovatele k oznámení jeho podezření na aktivní eutanazii Soud podotýká, že vnitrostátní soudy neshledaly osobní pohnutky jakožto důvod jednání stěžovatele (...). S ohledem na to, co mu bylo předloženo, nemá Soud důvod pochybovat o tom, že stěžovatel při odhalování informací jednal na základě přesvědčení, že dané informace jsou pravdivé a že jejich zveřejnění je ve veřejném zájmu.

- Závažnost sankce

84. Konečně, pokud jde o přísnost sankce postihující stěžovatele, Soud konstatuje, že zrušení jeho pracovního poměru bez výpovědní doby představovalo nejprísnější možnou sankci podle pracovního práva (srov. také rozsudek Guja, citovaný výše, § 95; rozsudek Heinisch, citovaný výše, § 91; a rozsudek Langner, citovaný výše, § 53). Tato sankce měla nejen negativní dopady na jeho profesní kariéru, ale vedla rovněž k tomu, že spolu s rodinou musel opustit Lichtenštejnsko, neboť v důsledku propuštění jakožto cizinec ztratil povolení k pobytu. Rovněž s ohledem na medializaci podezření z eutanazie v Lichtenštejnsku musela mít tato sankce určitý odrazující účinek na ostatní zaměstnance nemocnice a zaměstnance ve zdravotnictví obecně - přinejmenším pokud jde o přímé oznamování podezření na nesrovnalosti vnějším orgánům.

(iii) Závěr

85. S ohledem na výše uvedené úvahy dospěl Soud k závěru, že stěžovatel nejednal z nekalých pohnutek. Podezření ze závažného trestného činu však oznámil vnějšimu orgánu, aniž by si pečlivě ověřil, že jím sdělené informace, ačkoli samy o sobě byly záležitostí veřejného zájmu, jsou přesné a spolehlivé. Soud dále konstatuje, že vnitrostátní soudy předložily s ohledem na kritéria rozvedená v judikatuře Soudu relevantní a dostatečné důvody pro svůj závěr, že za těchto okolností bylo zrušení pracovního poměru stěžovatele bez výpovědní doby vzhledem k negativnímu účinku odhalení informací na pověst zaměstnavatele a jeho dalšího zaměstnance odůvodněné. Vnitrostátní soudy tak dosáhly spravedlivé rovnováhy mezi potřebou chránit pověst a práva zaměstnavatele a zaměstnance na jedné straně a potřebou chránit právo stěžovatele na svobodu projevu na straně druhé.

86. Soud proto dospěl k závěru, že zásah do práva stěžovatele na svobodu projevu, zejména do jeho práva na šíření informací, byl přiměřený sledovanému legitimnímu cíli, a tedy nezbytný v

demokratické společnosti.

87. K porušení čl. 10 Úmluvy proto nedošlo.

VÝROK

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ:

1. Prohlašuje stížnost za přijatelnou;
2. Rozhoduje, že nedošlo k porušení čl. 10 Úmluvy.

(Zpracoval Mgr. Jan Strya)